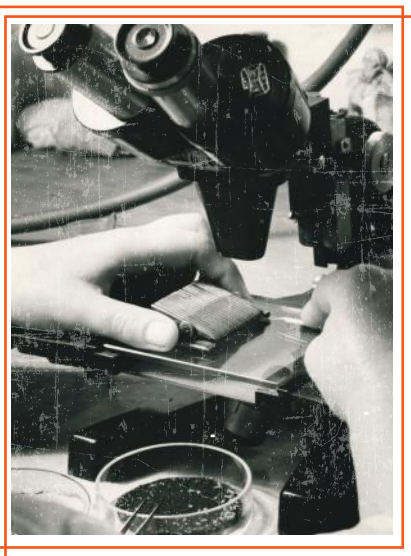

Powstanie warszawskie

Działając w strukturach AK J. Kostrzewski przygotował plan struktur zabezpieczenia medycznego i sanitarnego dla przyszłego powstania, który nie został w pełni wykonany przed jego wybuchem. W czasie powstania liczni pracownicy PZH działali w służbach sanitarnych, niektórzy także na stanowiskach dowódczych. Na początku powstania budynek PZH został zajęty przez komendę V obwodu pułku „Baszta”, ale jego teren szybko został opanowany przez siły niemieckie i utrzymany do końca powstania. Ze wspomnień A. Szczygła wiadomo, że część pracowników PZH pozostała w zajęтым przez Niemców gmachu, gdzie przy częstym narażeniu życia próbowali chronić go przed spalaniem i dewastacją. Ratowali też zbiory biblioteczne i zabezpieczali aparaturę. W okresie nasilenia walk w dzielnicy, w gmachu PZH był zorganizowany punkt opatrunkowy, gdzie nawet wykonywano zabiegi chirurgiczne. Koniec powstania był dla pracowników, którzy pozostali w gmachu PZH równie dramatyczny jak dla pozostałych mieszkańców Warszawy. Czekali ich wyprowadzenie do Działu Pruszków.

Działalność PZH po drugiej wojnie światowej

W zniszczonej Warszawie i w zdewastowanych budynkach PZH, pozbawionych aparatury laboratoryjnej, nie było możliwości natychmiastowego zorganizowania jego działalności. Dlatego został tymczasowo przeniesiony do Łodzi, skąd powrócił do swej siedziby 1 października 1946 r. Przemiany polityczne drugiej połowy lat 40-tych odbyły się znacząco na zakresie działalności PZH. W 1949 r. zakłady produkujące szczepionki zostały wypro-

wadzone spod nadzoru PZH jako „Zjednoczone Zakłady Surowic i Szczepionek”. W kolejnych latach nastąpiło szereg podobnych przekształceń jednostek PZH na niezależne instytucje. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy był rozwój nauki i technologii a także wzrastająca specjalizacja poszczególnych dziedzin. Kolejne lata, aż po ostatni rok, przyniosły szereg zmian w statucie i organizacji PZH oraz w jego usytuowaniu w stosunku do Ministerstwa Zdrowia i do Państwowej Inspekcji Sanitarnej. W tych regulacjach zmieniał się zakres odpowiedzialności i kompetencji PZH, przemianowania jednostek wewnętrznych (np. działów na zakłady) i zmiana kategorii zaklasyfikowania całej instytucji (np. na instytut naukowo badawczy). PZH działający od 2007 r. jako Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny był jednak zawsze zobowiązany do ściśle ze sobą powiązanych aktywności misyjnej, naukowej i dydaktycznej. Utrzymanie wysokiego poziomu badań naukowych oraz działalności instytutu w dużej mierze zależy od harmonijnego przekazywania wiedzy i doświadczenia kolejnym pokoleniom naukowców z zapewnieniem im możliwości dostępu do źródeł zewnętrznych. Zmiana pokoleniowa, która nastąpiła w ostatnim dwudziestoleciu, wyraźnie przyczyniła się do postępu we wprowadzaniu nowoczesnych technik badawczych w laboratoriach PZH. Obserwujemy też postęp w metodach badań epidemiologicznych i stosowanej w nich analizy statystycznej. Młodzi naukowcy PZH stanowią jedno z najważniejszych środowisk badawczych nauki o zdrowiu publicznym w kraju. Jest to także grupa osób o mocnym zakotwiczeniu w zespołach i badaniach naukowych o charakterze międzynarodowym.

MATERIAŁ OPRACOWAŁ:
Prof. dr hab. n. med. Andrzej Zieliński

MATERIAŁ OPRACOWAŁ:
Prof. dr hab. n. med. Andrzej Zieliński

PROGRAM KONFERENCJI

13.11.2018 r.

ŻYWNÓŚĆ, WODA I POWIETRZE - CZY ŻYJEMY W BEZPIECZNYM OTOCZENIU?

III konferencja naukowa z okazji jubileuszu 100-lecia

Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny

Partnerzy: Komitet Zdrowia Publicznego PAN, Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji

9:30 – 10:00	Rejestracja gości, przerwa kawowa	12:05 – 12:30	<i>Food safety research priorities: an industry perspective</i>
Dr Richard Stadler
(Nestle Research Institute, Lozanna)
10:00 – 10:15	Otwarcie konferencji
dr Grzegorz Juszczyk
Dyrektor (NIZP-PZH)
prof. dr hab. Jan K. Ludwicki
(NIZP-PZH)	12:30 – 13:00	<i>Woda do picia kluczym warunkiem zdrowia społeczeństwa</i>
lek. med. Dorota Maziarka
(NIZP-PZH)
10:15 – 10:45	<i>Nanotechnologie: Nowe szanse i nowe wyzwania</i>
dr hab. Ireneusz Grudziński,
prof. WUM	13:00 – 13:40	Przerwa lunchowa (40 min)
10:45 – 11:15	<i>Pestycydy i dioksyny – zagrożenia i zasady oceny ryzyka</i>
dr hab. Paweł Struciński,
prof. NIZP-PZH	13:40 – 14:10	<i>Zmiany klimatu - aktualne i przyszłe wyzwania dla zdrowia społeczeństwa</i>
dr Krzysztof Skotak
(NIZP-PZH, IOŚ-PIB)
11:15 – 11:35	Przerwa kawowa (20 min)	14:10 – 14:40	<i>EpiBaza – nowe narzędzie w gromadzeniu danych w bezpieczeństwie żywności</i>
dr Jacek Postupolski
(NIZP-PZH)
11:35 – 12:05	<i>Ocena ryzyka w bezpieczeństwie żywności – stare zagrożenia, nowe wyzwania</i>
dr Jacek Postupolski (NIZP-PZH)	14:40 – 15:40	<i>Dyskusja</i>
prof. dr hab. Jan K. Ludwicki
(NIZP-PZH)

Zamknięcie konferencji

PATRONAT HONOROWY
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy
w roku 100-lecia Odzyskania Niepodległości 1918-2018

Projekt realizowany w ramach
obchodów stulecia odzyskania niepodległości

niepodległa

MECENAS GŁÓWNY

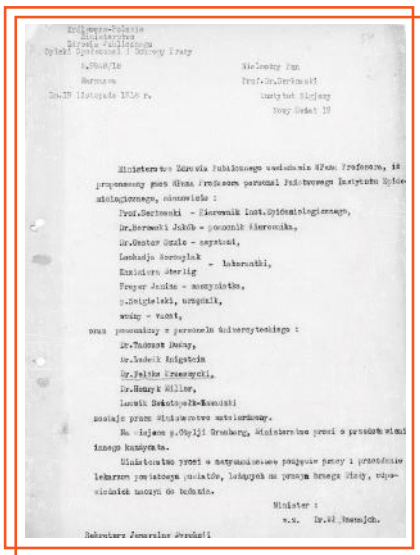
PARTNERZY

WARSZAWA

Lata 1918-1939

W momencie odzyskania niepodległości 11 listopada 1918 r. państwo polskie praktycznie nie miało granicy wschodniej, a z obszarów objętych działaniami zbrojnymi napływały tysiące repatriantów i uchodźców. Sanitarne i przeciwepidemiczne zabezpieczenie społeczeństwa było w tej sytuacji najwyższym priorytetem. Świadomość zagrożenia ze strony epidemii chorób zakaźnych spowodowała szybkie wprowadzanie do legislacji przepisów dotyczących działań prewencyjnych. Jednym z najważniejszych działań mających na celu zwalczanie zagrożeń ze strony chorób zakaźnych było założenie naszego Instytutu. Ministerstwo Zdrowia Publicznego już w końcu 1918 r. podjęło decyzję o powołaniu Państwowego Centralnego Zakładu Epidemiologicznego (PCZE) i powierzeniu jego organizacji, a następnie kierownictwa dr. Ludwikowi Rajchmanowi. Powstała struktura stanowiąca mocne zaplecze naukowe i produkcyjne służące w pierwszym okresie działania Instytutu głównie walce z epidemiami. W kolejnych

latach zakres jego działalności ulegał rozszerzeniu przez dołączanie nowych pól działania, ale też przez stworzenie sieci terenowych zakładów w kluczowych miastach kraju. Początkowo PCZE mieścił się w Zakładzie Higieny Uniwersytetu Warszawskiego, ale już w lutym 1919 r. Ministerstwo Zdrowia nabyło niewykończony budynek przy ulicy Chocimskiej, obecną siedzibę NIZP – PZH. Po zakończeniu budowy w 1920 r. przeniesiono tam PCZE oraz inne zakłady przejęte przez rząd. Początkowo były to instytucje odrębne pod względem administracyjnym, ale już 6 października 1921 r. na mocy uchwały Rady Ministrów nastąpiło połączenie ich oraz terenowych Zakładów Epidemiologicznych w jeden Państwowy

Zakład Epidemiologiczny (PZE). Dawne terenowe Zakłady Epidemiologiczne od tej pory funkcjonowały jako jego filie. W odrodzonej Polsce zapadalność na choroby zakaźne wzrosła w latach 1918-1919 i wymagała energicznych działań doraźnych. W tym też czasie dokonania niektórych pracowników PZE wykraczały daleko poza zakres jego podstawowej działalności. L. Rajchman wspólnie z ministrem W. Chodźką, wykorzystując swe międzynarodowe kontakty, przestawili dramatyzm sytuacji epidemiologicznej w Europie Wschodniej, uzyskali poparcie Ligi Narodów i znaczącą pomoc materialną dla Polski ze strony

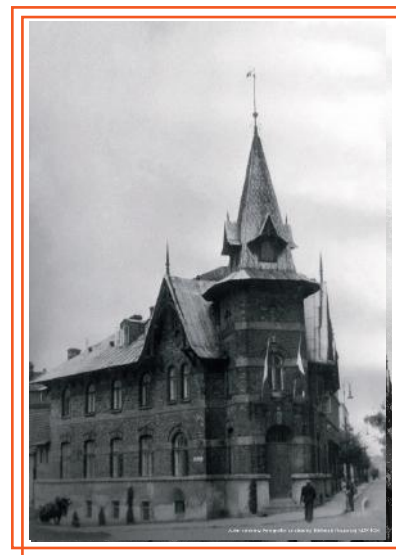
niektórych rządów oraz organizacji pozarządowych. Dr F. Przesmycki, zmobilizowany do wojskowej służby medycznej w czasie wojny 1920 r. opracował w Strzałkowie skuteczne procedury zwalczania cholery wśród jeńców rosyjskich. Jego wskazówki posłużyły do zwalczania epidemii w innych obozach jenieckich. Poważnym problemem zdrowia publicznego w Odrodzonej Polsce był drastyczny niedostatek personelu odpowiednio wyszkolonego w zakresie higieny, epidemiologii i mikrobiologii do pracy w laboratoriach

diagnostycznych oraz administracji. Te potrzeby były impulsem do zorganizowania Państwowej Szkoły Higieny (PSH) i wybudowania dla niej pomieszczeń. Państwowa Szkoła Higieny została oficjalnie otwarta w 1926 r. W tym samym roku przyłączono do PZH Instytut Farmaceutyczny. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 września 1923 r. przemianowano PZE na Państwowy Zakład Higieny (PZH), a w 1927 r. rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 czerwca 1927 r. zostały określone jego cele i zadania. Działalność PZH w okresie dwudziestolecia międzywojennego stanowiła

jeden z podstawowych czynników cywilizacyjnego rozwoju naszego kraju. Zniszczenia wojenne, straty ludzkie i zubożenie społeczeństwa nałożyły się na tło zacofania cywilizacyjnego w dziedzinie higieny, które było głębokie jeszcze przed wybuchem pierwszej wojny światowej. Szczególną zasługą PZH była też działalność produkcyjna w zakresie surowic i szczepionek, która dzięki zapleczu naukowemu była poddawana rygorystycznej ocenie. W Dziale Produkcji kierowanym przez dr J. Celarka wytwarzano insulinę według technologii opracowanej przez K. Funka. Należy to do bardzo istotnych osiągnięć PZH.

Lata okupacji niemieckiej

Druga wojna światowa nie przerwała działalności PZH. Z jednej strony istniała konieczność zapobiegania chorobom zakaźnym w społeczeństwie polskim, co motywowało personel PZH do utrzymania dotychczasowego warsztatu pracy. Z drugiej zaś utrzymanie nadzoru sanitarno-epidemiologicznego w kraju okupowanym, musiało należeć do priorytetów władz okupacyjnych. Tym bardziej, że wkrótce terytorium polskie znalazło

się na zaplecze frontu. PZH przetrwał wojnę zachowując działalność szczególnie w zakresie badań diagnostycznych i produkcji szczepionek jako filia hamburskiego „Bernhard-Nocht-Institut für Tropenmedizin”. Jednak stosunkowo łagodne potraktowanie pracowników zatrudnionych w PZH nie dotyczyło osób pochodzenia żydowskiego. Ci, którzy nie zdołali się ukryć, najpierw zostali umieszczeni w getcie, a następnie wielu z nich zostało wywiezionych do obozów zagłady, gdzie liczni spośród nich zginęli. Była to wielka ludzka tragedia, a dla nauki polskiej niepowetowana strata. Profesor L. Hirschfeld został wraz z rodziną wyprowadzony z getta i zdołał się

uratować. Ale i jego dotknęła tragedia w postaci śmierci córki, która ciężko zachorowała, a warunkach okupacyjnych nie mogła być właściwie leczona. Obecnie wiedza o działalności pracowników PZH w ramach Polskiego Państwa Podziemnego pozostaje fragmentaryczna. Kilka informacji można znaleźć we wspomnieniach F. Przesmyckiego i J. Nowaka–Jeziorańskiego. Ze wspomnień Nowaka–Jeziorańskiego wyłania się obraz aktywnego zaangażowania wielu pracowników PZH w działania konspiracyjne. Opisuje on żywe kontakty z niektórymi z nich i podaje historię „listów wąglikowych do Gestapo”. Z polecenia niezidentyfikowanej komórki Państwa

Podziemnego pracownicy PZH dostarczali bakterie lub zarodniki wąglikowe, które były wkładane do kopert z fałszywymi donosami wysyłanymi do Gestapo. Wywołało to w Gestapo lęk przed zakażeniem i spowodowało, że listy z donosami były niszczone bez czytania. Dużą doniosłość miała działalność konspiracyjna grupy pracowników PZH, którzy pod kierunkiem F. Przesmyckiego produkowali szczepionkę przeciw durowi wysypkowemu. Pewną partię szczepionki weiglowskiej przywiózł też ze Lwowa E. Mikołajczyk. Szczepionkę tę, przez swe konspiracyjne kontakty, dos-

tańczył do szpitali, więzień i obozów koncentracyjnych oraz do getta warszawskiego J. Morzycki. Niekontrolowana przez Niemców produkcja szczepionki wymagała wielkiej odwagi i poświęcenia, bo posiadanie przez Polaków wszy zakaźnych riketsjami było bezwzględnie karane śmiercią. J. Morzycki przekonał również okupacyjnego „dyrektora” PZH o potrzebie zorganizowania kolumn sanitarnych. Kolumny te, przez to, że zajmowały się chorobą budzącą powszechny lęk umożliwiły mu zatrudnianie w nich ukrywających się Żydów jako sanitariuszy.